

פירוש לחיים

בבא מציעא

פרק אלו מציאות

עם עיונים

וקונטרס תמונות

מאת

ירחמיאל מאיר חיים בהר

בית שמש

תשפ"ד

בכל ענייני הספר ניתן לפנות לירחמיאל בהר

0527152673

ra3280075@gmail.com

מכתב ברכה ממו"ר רבי אהרן זלזניק שליט"א

ענין ברכה

הן הראני יקירי וחביבי הרב ירחמיאל בהר שליט"א את חיבורו הנכבד על פרק אלו
מציאות, ושמתתי לראות כי יגע בכשרונותיו הברוכים ובאבחנתו הדקה ומצה כדי מידתו
לירד במקומות הרבה לעומק דברי הראשונים ולהעלות מרגליות הצפונות בהן כענין
שנאמר מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונות ידלנה. ואין צורך להעיד על הדברים
שהן מעידים על עצמן, ולא נצרכה אלא לברכת הדיוט כי יוסיף לעשות חייל להיות יגע
ומוצא בכוליה תלמודא. ומיגו דזכי לנפשי יזכה לאחרני וכבר אמרו חז"ל בבראשית רבה
פרש' צ"ז מה דגים הללו גדלים במים כיון שיורדת טיפה אחת מלמעלה מקבלין אותה
בצימאון כן הן ישראל גדלים בתורה כיון ששומעין דבר חדש מן התורה הן מקבלין אותו
בצימאון כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהם.

כ"ח אב תשנ"א וי"א חנוכה תשנ"א
אהרן זלזניק

ב"ה א"ר יצחק ב"ר ש"ס

מכתב ברכה

הן הראני יקירי וחביבי הרב ירחמיאל בהר שליט"א את חיבורו הנכבד על פרק אלו
מציאות, ושמתתי לראות כי יגע בכשרונותיו הברוכים ובאבחנתו הדקה ומצה כדי מידתו
לירד במקומות הרבה לעומק דברי הראשונים ולהעלות מרגליות הצפונות בהן כענין
שנאמר מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונות ידלנה. ואין צורך להעיד על הדברים
שהן מעידים על עצמן, ולא נצרכה אלא לברכת הדיוט כי יוסיף לעשות חייל להיות יגע
ומוצא בכוליה תלמודא. ומיגו דזכי לנפשי יזכה לאחרני וכבר אמרו חז"ל בבראשית רבה
פרש' צ"ז מה דגים הללו גדלים במים כיון שיורדת טיפה אחת מלמעלה מקבלין אותה
בצימאון כן הן ישראל גדלים בתורה כיון ששומעין דבר חדש מן התורה הן מקבלין אותו
בצימאון כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהם.

כו"ח לכבוד התורה ולכבוד הרב המחבר

אהרן זלזניק

הערות מו"ר נדפסו במקומן בעמודים ס"א ס"ב

הקדמה

בשלהי פרקין הביאה הגמ' ברייתא "ת"ר העוסקין במקרא מדה ואינה מדה במשנה מדה ונוטלין עליה שכר גמרא אין לך מדה גדולה מזו". וביאר שם רבינו חננאל דהעוסק במקרא בלבד ולא בתלמוד אינה מדה שהרי אינו עוסק בפתרון המצוות אבל משנה וגמ' כבר עוסק בפתרון המצוות ולכן נוטלין עליהן שכר. ופתח להבין את עומק דבריו פתח לנו רבי שלמה פוליצוק (חדושי העילוי ממייציט סימן צ"ב (מהדורה רביעית חיפה תשמ"ט)) בהסבירו שיש שני דינים בתלמוד תורה חיוב ללמוד תורה וזה גם היודע כל התורה כולה חייב במצווה זאת של לימוד התורה. ודין שני של ושיננתם לבניך שדין זה הוא דין ידיעת התורה שיהיו דברי תורה מחודדין בפיו שאם ישאלך אדם אל תגמגם וכו'. ודין זה מתקיים רק בלימוד משנה וגמרא שכך יודע את דברי התורה דהיינו כמו שמבאר ר"ח המעשה אשר יעשון. ועוד ביאר דדין זה של ידיעת התורה אינו חיוב דווקא דאב על בנו שמחויב ללמדו שידע אלא הוא גם דין על עצמו שמחויב ללמד את עצמו שידע ועיין שם שהסביר דגם על עצמו כל שמלמד את עצמו שידע את התורה ולא לימוד בעלמה הוי גדר דושננתם וקיום ב' דיני התלמוד תורה. ואע"פ שחידוש נחמד הוא לכאורה אין הדברים מתישבים על הלב, דאם ניתן לחקור בזה, יש לשאול למה באמת לא נצטוונו בעיקר דין זה של ידיעת התורה לעצמינו כדי שנוכל לקיים אותה. ולמה נאמר כל דין זה רק בצורה שאם ישאלך אדם אל תגמגם וכו', וגם אם נאמר שבאמת מחודדין בפיו ואם ישאלך אדם הוא רק גדר ועצם החיוב הוא שיהיו מחודדין בעצמו. עדיין קשה למה עיקר הצווי נאמר על לימוד הבן ולא על לימוד האדם לעצמו. אבל באמת נראה פשוט דבתורה בעצמותה אין מקום לציווי על הידיעה בפני עצמה שעמוקה ורחבה היא ולא יגיע אדם אף פעם לידיעה מושלמת על בוריה, וכל עניין ידיעה בתורה הוא כדי להמשיך להפוך בה ולשאת ולתת בה ולכן אי אפשר לצוות לאדם כלפי עצמו שישגי ידיעה גמורה בתורה דכל ידיעה היא גופה שלב לידיעה הבאה אלא דעניין הידיעה הוא שיהיה הדבר ברור ויוכל ללמדה לאחרים ולעצמו ולכשתימצי לומר נראה שכל גדר ידיעת התורה הוא שיוכל להשתמש אם ידיעה זו לאגמורי להמשיך ללמד עצמו ואחרים אם ידיעה זו הלאה בין לאחרים ובין לעצמו.

והנה עניין כל פירוש זה נכתב בגדר של לאגמורי לעצמי שיהיה גוף פירוש הפשט בדברי הגמ' ברורים לי שעל ידי זה יהיה אפשר להמשיך ולהעמיק בגדרן ובעומקן. שבמקצוע זה של פשט דברי הגמ' נדירים מאוד החיבורים. ומכיון שכן יש לי מקום לקוות שמקום הניחו לי ויהיה בזה תועלת אף לאחרים אך מוצא אני מקום להדגיש שמקוצר המשיג ומעומק המושג ברור לי שאם יהיה בזה תועלת לאחרים הוא רק בצורה זו שישמשו דברי פתח ומעורר ללומדים שיתעמקו בדברים ובמיוחד יש לי לציין שהדברים נכתבו בחיפזון ועל רוב הפירושים לא יכלתי לחזור אפילו פעם אחת וברור שיש בהם המון טעויות הן בגמ' והן בסברא.

ואוסיף כאן כמה ידיעות נחוצות כל הדברים נכתבו בלא כללים מוחלטים ואין טעם באמת למה עניין נכתב בפנים או בהערה אלא שהשתדלתי בפנים לכתוב רק את הפשט בקצרה והרחבות קבעתי בהערות אך גם עניני פשט כשהורגש לי שקוטעים הם את הרצף נכתבו בהערה ואף בהערות השתדלתי לא להביא דברים שאינם נוגעים אל הפשט הדברים [יוצא מן הכלל במקום שנמצא פירוש מחודש ולא מקובל שהשתדלתי לבאר בו סברא כדי לבססו ולתת בו פנים]. השתדלתי להביא את כל פירושי הראשונים [ממה שלא נמצא בסוגיה יכולתי להביא

רק מה שבס"ד נודמן לי ואשמח לכל מי שיאיר עיני לפירושי הראשונים הן במקומם שלא עמדתי עליהם והן במקומות אחרים שלא הגעתי אליהם] הן מה שכתבו בפירוש ואף לעיין בדבריהם ולהבין בדבריהם דבר מתוך דבר ונדמה לי שמהלשון שנקטתי בה יהיה ניתן להבין האם הדברים מפורשים בראשונים או נלמדו מכללה ובמקום שנלמדו מכללה פירטתי בקצרה ראיתי וכל אחד ידון בעצמו [ובעניין פירושי האחרונים מקוצר הזמן לא יכולתי לעיין בהרבה מחידושיהם בקביעות מה עוד שרוב דברי רוב האחרונים אינם עוסקים בקביעות בהסבר פרוש דברי הגמ' [יוצאים מן הכלל ספרי רבותינו האחרונים שנכתבו כפירושים (דהיינו רע"ב תפא"י מלאכת שלמה על המשנה חזו"י על התוספתא גם השתמשתי הרבה באוצר לשון התלמוד לרח"י ובנו ר' בנימין קוסובסקי גם במציאת מקורות וגם בהגדרותיהם כמו שיראה המעיין)] ממה שכן ראיתי הבאתי מה שנראה לי נוגע לפירוש נכון בפשט הגמ' ואע"פ שקוטנם עבה ממותני מכיון שכמו שכבר כתבתי ספר זה הוא לימודי לעצמי נהגתי כמו שקיבלתי מרבותי שבדברי רבותינו האחרונים יש לאדם לאמץ את אשר מתיישב לדעתו ואת שאינו משיג ומבין מניח ואע"פ כן במקום שראיתי שאחד מרבותינו האחרונים מעיר עניין חשוב בפשט אף אם עצם דרכו ושיטתו לא היה בהכרח נהיר לי הבאתי דבריו כדי שישמש כהודעה כאן צריך לעיין ולעמוד על עניין].

ולא נמנעתי בפירוש אחד לכלול ולהביא כמה וכמה ראשונים שאמרו פירוש אחד ואפילו הוא פשוט ופירוש רש"י במקומו אך פעמים שלא טרחתי למנות הכל ולכן אין ראייה מזה שלא הבאתי ראשון מסוים ואפילו ידוע [בספרים מזמן הראשונים שאין ידוע לנו מחברם וטיבם כגון המיוחס לריטב"א תלמיד הרשב"א וכו'] עוד פחות טרחתי לציין לכל דבריהם ולפעמים אף השמטתי פירושים שלא הבנתי מדבריהם אף אם אינם נמצאים במקום אחר. עוד יש לציין שאפילו ראשונים חשובים וידועים כגון אור זרוע פסקי רי"ד וריא"ז לא הקפדתי לציין כשהביא את פירוש רש"י אף שהשתדלתי לאסוף את כל הפירושים המיוחדים שבהם] ברשימת המקורות לפשט מסויים. ובכלל אין ללמוד מהשמטות בספר זה, ואף בסדר הבאת הפירושים והמקורות אין כלל או סדר וק"ו שלא קביעה מי הוא המפרש הראשון שהעתיקו מדבריו וכדומה. לעניין נוסחאות מכתבי היד יש לידע שרוב השנויים וחילופים לא הבאתי כלל ורק מה שיש בו שינוי בהבנה [או שהיה נדמה לי בהרגשה שמוסיף להבנת פירוש הדברים] הבאתי. [עוד יש לידע שבמקום שהבאתי בכת"י זה כך בלא לציין את כתבי היד האחרים זאת אומרת שלא מצאתי בנוסחתם דבר הנוטה מנוסח הגמ' שלנו וחשוב לדעת שהיה לפני נוסחאות כתבי היד מהכי גרסינן ושם יש שש כתב"י שלמים פירנצה המבורג מינכן אסקוריאל וטיקן 115א וטיקן 117 וממילה אם ציינתי שבכת"י א' אז בה' האחרים כלפינו עוד יש קטעים הן מהגניזה והן מדפוס שונצינו אבל אין לנו מהם על כל הפרק ולכן כשלא מצויין מה הוא נוסחתם א"א לדעת שגירסתם כלפינו ופשוט]

ואתחנן אל ה' אנא זכני ללמוד ולעיין בתורתך בכלל ובפרט שאזכה לשנות פרק זה בתוספת העמקה והבנה ולסיים את פירוש אזהו נשך עד תומו בקרוב ולעוד פרקים וספרים.

ואבקש מהקורא להודיעני על כל טעות בעצם או רק דפוס ובכלל על כל הבנה או תוספת מועילה לפירוש זה.

תחילת לימודי בגמ' היה בפרק זה של אלו מציאות ומאז זכיתי לשנות פרק זה כמעט בכל מקום ממקומות לימודי ומודה אני לכל רבותי בכל המקומות הנ"ל שרק מכוחם הגעתי לחבר פירוש זה. תודה וברכה מיוחדת לכולל אור התורה לעומד בראשו הרה"ג ר' משה הכהן אוסטטשר ולרבני הכולל שבו נכתב ואיתם נתלבן הרבה מהפירושים כאן.

לא אכלה מלהודות להורינו היקרים אשר רק סיועם התמידי ברוחניות ובגשמיות אפשרה את כתיבת והוצאת פירוש זה לאור. תודה מיוחדת גם לזקני על הקשר הקרוב והסיוע התמידי. תודה מיוחדת לנו"ב אשר תמיכתה וטיפולו בעול הבית והילדים מאפשרים לי ללמוד במנוחה וללא טרדה כלל.

ירחמיאל מאיר חיים בהר

Special thanks to my dear grandparents

Marcia and Nelson Behar

for all their help in publishing this book

שער א'

פירוש לחיים

"בעלי אסופות אלו תלמידי חכמים
שיושבין אסופות אסופות ועוסקין
בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין
הללו אוסרין והללו מתירין הללו
פוסלין והללו מכשירין שמא יאמר
אדם היאך אני למד תורה מעתה
תלמוד לומר כולם נתנו מרועה אחד
א-ל אחד נתנן פרנס אחד אמרן מפי
אדון כל המעשים ברוך הוא דכתיב
וידבר אלוקים את כל הדברים האלה
אף אתה עשה אוגך כאפרכסת וקנה
לך לב מבין לשמוע את דברי
המטמאים ואת דברי המטהרים את
דברי האוסרין ואת דברי המתירין את
דברי הפוסלין ואת דברי המכשירין"

(דרשת רבי אלעזר בן עזריה חגיגה ג' ע"ב)

אלו מציאות

הרי שחייב הכתוב להחזיר אבדה לבעלים שנאמר השב תשיבם לאחריך ונאמר גם כן לא תוכל להתעלם שאם ראה אבידה שהיא של ישראל והעלים עיניו ממנה ולא ניטפל בה להחזירה עובר בלאו כמו שיתבאר לפנינו ואיזו היא אבדה שחייבה התורה להחזיר כל שאין הבעלים מתיאשין ממנה שזו היא אבדה שיש בה סימן כמו שיתבאר הילכך יש אבדות שהן מדעת ויש אבדות שהבעלים מתיאשין מהן וכל אבדה שהיא מדעת או שהבעלים מתיאשין ממנה אינו צריך להכריז עליה ולהחזירה לבעלים כמו שיתבאר לפנינו אלא נוטלה והרי היא שלו בד"א כשמצאה אחר יאוש אבל מצאה קודם יאוש אע"פ ששמע אחר כך שהבעלים מתיאשין ממנה חייב להכריז ולהחזירה לבעלים שהרי באיסור באה לידו הילכך יש אבדות שהן מוכיחות שהרגישו בהן הבעלים בשעת נפילתן ונתיאשו מהן משום כבודן ומהם משום חשיבותן וכן יש אבדות שאדם מכיר בהם שהם מדעת. כיצד כל שיש בו סימן או במקומה על הדרך שיתבאר לפנינו אין הבעלים מתיאשין ממנה אע"פ שידענו בפירוש שהרגיש בנפילתה אבל כל אבדה שאין בה סימן והדבר מוכיח שהרגישו הבעלים בנפילתה או שהיא אבדה מדעת הרי הן שלו ולפיכך אמרו אלו מציאות שלו (לשון תלמיד הרשב"א) [משנה-¹ אלו מציאות-חפצים שאדם מוצא² במקום גלוי שאינו שמור³ שלו-דהיינו שנקנות למוצאן בהגבהתו [או בקניין אחר המועיל⁴]. ואלו –

¹ ויש גורסין ואילו מציאות שלו ויש באמת להבין על מה קאי המשנה ששואלת ואלו מציאות שלו דמי אמר שיש מציאות שלו ובשלמא אם היינו אומרים ואילו מציאות חייב להכריז היה מבואר דקאי על הקרא אבל כשמתחיל אלו מציאות שלו קשה לומר דאקרא קאי דלא מצינו בקרא דיש מציאות שלו אם לא שנלמד מדרשה דמה שמלה וכו' וא"כ היה לנו להביא זה אחרי דרשה זו לקמן משנה ה' ונראה שאפשר לפרש בכמה דרכים א' דבאמת אקרא קאי ויסוד הנידון של המשנה באמת היא אילו מציאות חייב להכריז ואילו מציאות הרי אילו שלו ומה שהפכנו את הסדר ושנינו קודם את ההרי אלו שלו אפשר לומר בכמה דרכים א' דהרי אלו שלו אתיא מדרשה והחביב מקדים (עיין ריש פרק ב' דבב"ק) או דאפשר לומר דעד כמה שלא שמענו אלו מציאות שלו אין מקום לומר ואילו חייב להכריז דהרי כתוב לכל אבידת אחריך ורק אחרי שמשמיע שיש מציאות דאבידות שהן שלו צריך להפקיע כמה מגדר זה ולומר עליהם שעליהם צריך להכריז וכן נראה דעת תלמיד הרשב"א שהבאתי בפנים עוד יש לומר בדרך אחר והוא שזה המשך הפרק הקודם שדברנו בדיני המציאות שנחלקו בהם המוצאים של מי הם וכמו שכתב המאירי "זה הפרק הכוונה בו להשלים עניני החלק הראשון שבספר והוא ענין המציאות" ומפני שהוא השלמה לחלק זה ושם כבר ראינו שיש מציאות שהם שלו דדנו שם היאך אנו מחלקים אותם בין המוצאים אפשר להתחיל באילו מציאות שלו [ובענין סדרן של הפרקים באמת כתב הר"ן "וא"ת פרק אלו מציאות הוי ליה למימר ברישא ואח"כ מחלוקתן של מוצאי מציאה י"ל דאין הכי נמי אלא משום דתנא מבב"ק קא סליק ותנן בפרק הגזול י"שבע כמה הוציא ויטול תנא נמי שניים אוחזין שאף הן נשבעין ונוטלים" אך נראה שיש לבאר גם באופן אחר דרבינו ירוחם מתנצל בספר מישורים (פרק כ' סוף חלק א') על מה שהביא את הלכות אבידה שם ולא בדיני איסור והתיר (ומה שכתב המעיר דכוונת רבינו לדינים המסוימים של אבדת אביו ואבדת רבו אינו נכון דא"כ לא היה צריך להביא דוג' לכמה דינים ששייכים למשפטים כמו שהביא אלא היה לו לומר דכיון דעיקר עניין השבת אבידה היא משפט הביא גם זה כאן וברור) וביאר שהביא הלכות אלו כאן כי יש בה כמה דינים ששייכים למשפטים והשאר הביא אגב ונראה לומר לדעתו דגם התנא הביא את דיני אבידה אגב דיני המשפט באבידה ולכן כבר לא קשה שהביא קודם דיני המשפט ופשוט]. וכמו שאמרנו מצינו ב' גרסאות יש גורסים אלו מציאות בלא וא"ו החיבור ויש גורסים ואלו מציאות והגירסה בלא וא"ו מתאימה יותר אם נאמר דאלו מציאות אינו בא כהמשך למציאות דפרק א' אלא עומד בפנ"ע ואקרא קאי ואם גורסים ואלו מציאות זה מטה קצת לצד דקאי אפרק קמא כמו שביארנו.

² ועיין ריש מכילתין דלשון מציאה בתורה הוא אתא לידיה אבל בלשון בני אדם הוא ראייתה ובפשטות כאן בא התנא לומר מה דינו של הרוואה מציאה ומה צריך לעשות ועיין ספר אמרי בינה (למהר"ש גרמזיאן) עמוד ב' בקושית הגמ' לאביי אמאי הרי אלו שלו (באבידות דמתניתין) הא לא ידע דנפל מינה שברור שהבין כך דהמוצא כאן איירי ברוואה האבידה ולא שהגיע לידו אבל אם נאמר דנקט התנא לשון הכתוב אז כבר לא תקשה קושייתו אלא שיש להדגיש שגם אם נקט התנא לשון הכתוב ומציאה הכוונה שכבר הגביה את החפץ והוא בידו ברור שהרוואה מציאה מחויב לקחתה ולהשיבה לבעלים [אך בכ"ז אפשר לומר שלשון התנא מדויק דעיין סמ"ע ריש סימן רנ"ט דרואה מחויב רק בלא תוכל להתעלם ולא בהשב תשיבם ולכאורה חיוב ההכרזה הוא מדין השב תשיבם ולא תוכל להתעלם אינו מכריח להכריז אלא ליטלה ע"מ להשיב וממילא כיון שבא התנא לנקוט לשוב חיוב הכרזה דיבר בכבר אתא לידיה אך עיי"ש בט"ז דפליג על דברי הסמ"ע] ואם יש שיעור למרחק ראייה המחייבת לילקח וליקח עיין לקמן ל"ג א' ובב"ר ר"ס רנ"ט.

³ בתד"ה כריכות ברה"ר ועיין שם שיש מחלוקת בגמ' האם המשנה מדברת דווקא בדרך נפילה או גם בדרך הינוח ובגדר דרך הינוח עיין תויו"ט שכתב "שלכל אלו אין דרך להניח ע"ג קרקע ודרך נפילה באו לשם" ומקורו מתרא"ש.

⁴ עיין בתחילת המסכת ב' א'.

[מציאות]-חייב להכריז-הרואה אותם חייב ליטלן ולהכריז ולהחזיר לבעלים.⁵ אלו⁶ מציאות שלו- [מפרש במאי דפתח (תויו"ט)]. **מצא פירות-תבואה** או קטניות (תבואה לשון רבינו חננאל אצל ופריק מר עוקבא וכן מוכח מהגמ' וקטנית מהריצב"ש בשטמ"ק) [ובריא"ז אות ג' כתב חטין או שעורין ונראה שהיינו הך וגם הוא מודה בשאר תבואה וקטנית]. **מפוזרין. מעות מפוזרות. כריכות**⁷-עמרים קטנים (רש"י⁸ הערוך (ערך כרך ב') נמו") ורבינו ברוך פירש "צורות של ירק וכיוצא בהן". **ברשות הרבים** - דהיינו מקום מקום שמצוי בו דריסת רגלי אדם או בהמה (תויו"ט ע"פ רש"י, וכ"כ בתפא"י)⁹ בתוך העיר (תלמיד הרשב"א¹⁰). **ועגולי-א-גם רבים**¹¹ -ב-וי"א דווקא אחד אחד¹² ¹³ **דבילה-תאנים** יבשים דרוסים יחד בעיגול ככר (תפא"י). **ככרות של נחתום-א-אופה** שאינו עושה בהם סימן מיוחד

⁵ ולהלן בפרקין יתבאר עוד תנאים נצרכים לחיוב זה ועיין בתפארת ישראל כאן שהביא עוד ז' תנאים "א-שמצא במקום שאפשר שישראל אבדה לאפוקי במצאן במקום שרוב עכו"ם מצויין שם וכו' ב- שמצא באופן שאפשר להסתפק שמא לא נתיימש לאפוקי המציל מנהר ושלולית וליסטיין וכו' ג- שמצא במקום שניכר שהיא אבידה לאפוקי פרה רועה בדרך במקום הפקר וכו' ד- שמצא במקום שאין להסתפק שהונח שם מדעת לאפוקי טלית או קרדוס בצד גדר וכו' ה- שמצא דבר ששזה פרוטה בשעת אבדה וגם בשעת מציאה ו- שמצא דבר שיש סימן בגופה או במקום (בעיקר על תנאי זה מדברת משנתין) ז- שמצא דבר שאם היה שלו היה מטפל להחזיר לאפוקי איש נכבד שמצא דבר קל וכו' ח- שמצא דבר שהוא של ישראל (כדרכה לעיל) אפילו הוא רשע ואוכל נבילות לתאבון לאפוקי עובר עבירות להכעיס ואפיקורס או מומר לע"ז או לחלל שבת אפילו לתאבון (ויסוד דבריו עיין בטור ושו"ע רנ"ט ב' שהביאו גם הם את עיקרי כללי האבידה).

⁶ עיין רמב"ן שכתב פ' לאו דווקא הני אלא כל דבר שאין בו סימן הרי אלו שלו אלא הני אצטריכא ליה לאשמועינן (והעתיק הר"ן את דבריו) ונראה שהוצרך להדגיש זה שמצינו דאמרה הגמ' בקידושין (בב' מקומות ט"ז ב' ומה' א') דכשאנו אומרים לשון אלו א"א לומר תני ושייר ועיין תוס' פ"ד ב' ד"ה אלא שכבר קבעו "דכלל מקום ששונה שני ענינים אלו שיש ואלו שאין משייר אע"ג דתני אלו" ונראה שגם דברי תוס' וגם דברי הרמב"ן נצרכים כדי להבין את החילוק בין האלו שלנו לאלו בקידושין דהיינו שכשכתוב רשימה של אלו סתם הכוונה דווקא אלו לגמרי אך כשכתוב אלו ואלו האלו דווקא הוא לאפוקי מהאלו השונים וטעם רשימה כזו כמו שאומר הרמב"ן מכיון שיש באלו חידוש מסויים צריכים הנגדה.

⁷ ועיין ריצב"ש בשיטמ"ק שדן אם מצא שניים האם המקום הוא סימן וצריך להכריז וא"כ דווקא כריכה אחת ולשון כריכות לאו דווקא ודעלמא או לא ועיין מה שכתבנו בהמשך בעיגולי דבילה.

⁸ וכן כתב הרמב"ם כריכות קטנות של שבלים ונראה שאין נפק"מ אלו שבלים.

⁹ ועיין תוס' אבל עיין תוס' לקמן כ"ד א' (אם תמצי לומר) "ומשמע אפילו ברה"ר דרבים מצוים שם חייב להכריז דלא מדכר רה"י אלא גבי כריכות ודוחק הוא להעמיד בסמטא" ועיקר דבריהם הוא גבי שאר החפצים דמתניתין אבל מזה אפשר ללמוד איך העמידו מה הוא רה"ר דידן.

¹⁰ דמעיר לעיר הוא סרטיה.

¹¹ ריצב"ש בשיטמ"ק ותלמיד הרשב"א (עמ' ס"ח) והנה הם ביססו עניין זה על יסוד דבדרך נפילה לא הוי מניין סימן והעמידו מתניתין בדרך נפילה.

¹² ולפירוש זה צריך לומר שלשון רבים הוא רבים דעלמא דהיינו כל המוצא עיגול וכו' ועיין שיטמ"ק בשם הריצב"ש שרצה לומר כך בכריכות.

¹³ לכאורה כן מפורש בתוספתא ריש פרקין "וכן היה ר' שמעון בן לעזר אומר כל אלו שאמרו הרי [אלו] שלו אימתי שמצאן אחד אחד אבל מצאן שנים שנים חייב להכריז" אבל ברייתא זו הובאה בגמרא (להלן כ"ד א') בלא "וכן היה ר' שמעון בן לעזר אומר כל אלו שאמרו הרי אלו שלו" אלא רק אימתי שמצאן אחד אחד אבל מצאן שנים שנים חייב להכריז" ולגירסא זו נראה דקאי על מה שאמר קודם בברייתא "בדי מחטין וצינוריות ומחרוזות של קרדומות" וכן מצינו שפסקו עמודי ההוראה עיין בטור רס"ב "אבל אם מצא שני בדין יכריז ויאמר מחטין מצאתי וזה יאמר שני בדין הן וכן אם מצא מחטין הרבה בלא בד יכריז וזה יתן סימן במנינם" וביאר הב"י בטור דאירי בהרבה מונחים אחד על השני ולכן אמרין שהוא דרך הינוח דבלאו הכי סב"ל דאין המניין סימן [ולמד זה ממטבעות דאמרין דהוי מנין סימן רק בג' ומנוחין זה על זה] וברמב"ם (ריש ט"ז) כתב "המוצא מחטין וצינורות ומסמרים וכיוצא בהן אם מצאן אחת אחת הרי אלו שלו מצא שנים שנים או יתר חייב להכריז שהמניין סימן" ועיין כסף משנה שהעמיד גם כן ברמב"ם שמצאם זה על זה דהוי דרך הינוח דבדרך נפילה אין המניין סימן אך בזה נתקשה ממעות שאמרנו בגמ' דגם שנים זה על זה אינו דרך הינוח ובדרכי משה (על הטור שם) יישב הרמ"א את דעת הרמב"ם באופן אחר דדווקא מטבעות שדרך כל אדם לשאת על עצמו תמיד אמרין שאם נפל אין המניין סימן שאינו יודע בהכרח כמה נפלו אבל בשאר דברים גם דרך נפילה מניין הוי סימן ויצא לשיטת הרמ"א ברמב"ם לכאורה שכל דבר שמצא שנים שנים הוי המניין סימן וכבר בראשונים מצינו שיטה זו בפירוש דבחידידוש תלמיד הרשב"א (עמ' ס"ח) הביא שיש אומרים דגם דברים מפוזרין יש בהם סימן (והמהדיר ציין שם לרמב"ם). ומלבד שזה בפשטות שיטת הרמב"ם כן צ"ל גם לתוס' דתוספות כתבו דלמ"ד מקום לא הוי סימן כוליה מתניתין איירי גם בדרך הינוח ולמ"ד מקום לא הוי סימן מניין ודאי הוי סימן ואם הוא בדרך הינוח אין טעם לומר שלא יהיה סימן וכן כתבו לקמן כ"ד א' (ד"ה אבל שנים) (וטעם הריצב"ש בכריכות דמינשטפי לא יועיל לתוס' כאן דאירי גם ברה"י ופשוט) (רק אפשר שנצטרך שלוש) (וע"ע במיוחס לריטב"א לקמן כ"ג ב' ד"ה וחתכות של בשר).

(פשוטות). ב- אבל הרי"ד סב"ל דגם נחתום עושה סימן אלא שאינו ראה שהוא שלו שעשוי כדי למכור (בפסקיו והסכים עימו נכדו הרי"ז¹⁴). [וכיכרות של אופה קטנים הם¹⁵ (יבמות פ"א ב' ע"פ הסבר תוס' שם ד"ה כיכרות של בעל הבית ור"ש משאנץ ערלה פ"ג משנה ז'¹⁶)]. **מחרוזות¹⁷ של דגים-סידור דגים בחבל או חוט או עץ מן האף שלהם או מסחוס חוטמם (אלמרשד אלכאפי ערך חרוז)¹⁸. ¹⁹ וחתיכות של בשר וגזי צמר הלקוחין ממדינת-נראה שגם כאן הכוונה לחבילות של גזי צמר והלקוחין ממדינת הכוונה היא שלא נעשה בהם שום שינוי שלא נשלחו לאומן והם גוזזות כשאר כל גזיות המדינה (רש"י והרחבנו ע"פ ר' יהונתן מלוניל) ובטור שו"ע (רס"ב ו') ביאר שהכוונה שאינם צבועים²⁰ והתרא"ש פירש דמדינתן היינו קישורם דהיינו שקשורין עדיין בקשר שעושים להם אחרי הגזיזה. ואניצי פשתן-חבילות פשתן (רש"י²¹ רבינו ברוך) שהוא דייק ונפיץ ועומד לטויה (הערוך ערך אינצי)²². ולשונות של ארגמן-א-צמר סרוק ומשוך כמין לשון וצבוע ארגמן (רש"י ורבינו ברוך פ' רק צמר צבוע ארגמן)-ב-והערוך (ערך לשון ב') כתב שהם אגודות של צמר הטווי וצבוע²³. **הרי אלו שלו דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר כל שיש בו שינוי חייב להכריז כיצד מצא עגול²⁴]**. ובתוכו חרס ככר ובתוכו מעות רבי שמעון בן אלעזר אומר כל כלי אנפוריא-יתפרש בגמ' אין חייב להכריז**

גמ' מצא פירות מפורזין -ומקשה הגמ' (רמב"ן) וי"א ר' יצחק (תוס' ותרא"ש ורשב"א) (והנמו"י כתב שכל מימרא זו ר' יצחק היא אבל אינה בכלל על המשנה אלא בא לברר עניין בפני עצמו כמה הוא הפיזור המתיר לקחת פירות במקרה בהמשך הגמ'²⁵ **וכמה-א-נחשב פיזור (רש"י, ור"י מלוניל²⁶)-ב-**

¹⁴ ועיין רש"י.

¹⁵ ורש"ס בפירושו לירושלמי הוסיף עוד חילוק ביניהם עיי"ש ונראה שלזה כענין זה כיוון התפא"י בביאורו למתניתין. ¹⁶ ומעניין לעניין באותו עניין פירוש הריב"מ"ץ במשנה שם שכתב "ומוסיף אף ככרות של בעל הבית משום דחשיבי לא בטלי וכן לענין מציאת כיכרות של נחתום הרי אלו שלו של בעל הבית נוטל ומכריז" ובהערות המהדיר שם כתב שמסתמה השווה רק לדוג' בעלמא שיש הבדל בין סוגי הככרות אבל באמת אינו רחוק לפרש שככרות של נחתום אינם חשובים ואינו טורח לחפשם כמו שמצינו שכך שהעמידו קרוב לזה את עניין פרות מפורזין במשנה. ¹⁷ בתוספת ראשון לציון (על המשנה) הביא שרש"י בשיר השירים (א' י') פירש "ענקי זהב ומרגליות חרוזות בפתילי זהב" [נראה שהכוונה של חרוז הוא מושחל על חוט] והמוסף הערוך פירש שדבר מתוקן בסדר נקרא מחרוזות ור"א בחר (בספר התשב"י) פירש חרוז מלשון חיבור ובאלמרשד אלכאפי (שם) ביאר שבשביל שהוא מסודר כסדור החרוזים בענק נקרא כך ומשמע שהחרוז הוא האבן.

¹⁸ לתיאור יפה ומדויק בליווי תמונות עיין במאמרו של ר' יעקב ישראל סטל סגולה גליון 38 פורים תשפ"ד עמ' 8.

¹⁹ [עיין מחקרים בלשון חכמים למשה בר אשר ח"א עמ' 314].

²⁰ ועיי"ש בבאר הגולה שהבין שכן הוא כוונת דברי רש"י כאן.

²¹ ע"פ תרגום הלעז באוצר לעזי רש"י.

²² ובאלמרשד אלכאפי (ערך אנץ) פירטם יחד וביאר שהוא "הפשתן המנופץ אשר נעשה כבר חבילות וכריכות ואלומות" ובפירוש בשו"ע (רס"ב ו') ביאר שזה "פשתן מתוקן העומד לטויה" ולתאור מדויק עיין בספר חיי התרבות בישראל עמוד ע"ז (וע"ע שם הערה 2 בביאור מקור השם ולא ידעתי מקורו).

²³ וכענין זה באלמרשד אלכאפי "פתילים וקישורי משי צבועים בצבע ארגמן [אבל תן דעתך שפירש את זה על משי ולא בצמר כשאר המפרשים וזה קשה שבזמנם לא היה מצוי שיצבעו פשתן והוא עצמו בערך מלל כתב שארגמן הוא צמר צבוע אדום (ואולי יש כאן טעות בתרגום)].

²⁴ ר"ח לקמן כ"ג ב' והערוך (ערך עגל א').

²⁵ וכענין זה כתב הריטב"א אבל אפשר שהוא פירש כן למסקנה ובהו"א סברנו דקאי אמתניתין כמו שכתב הר"ן.

²⁶ בתוספות פירשו דר' יצחק עצמו הקשה על משנתנו וכמה ובמקום אחר קיבצתי מדברי הראשונים בעניין זה דהתרחץ הוא עצמו המקשן של הקושייה שעליה מתרחץ וכך מצאתי. בתוס' יומא ע"ו א' הני חמישה עינויים כנגד מי הקשו סתירה בסתמא דתלמודא שבתחילה הניחה הגמ' הנחה מסוימת כהנחה פשוטה ואח"כ הקשתה הגמ' על הנחה זו. וציינו לעוד ב' מקומות דומים בב"מ כ"א א'. ולב"ב כ"ב ב' והתוס' בב"מ שם ד"ה וכמה הוסיפו לציין שם לעוד מקום בב"מ ל' ב' שגם שם מצינו כה"ג וברשב"א שם (בב"מ כ"א) הוסיף לציין לחגיגה ד' א' וא"כ מצינו חמש מקומות שבו הקשה הסתמא על עצמו ולכאורה היה אפשר לפרש שדברי הסתמא הראשון הם דברי בני בהמ"ד הקדום שנמסרו בסתמא והם קדומים להמשך הגמ' שהקשתה את קושייתה בהמשך על עצם דברי הסתמא הקדום. אך בכל הראשונים שבידנו שראיתי דהיינו התוס' שם ביומא בב"מ וכו'. והרמב"ן רשב"א תורא"ש וריטב"א (חדשים) שם בב"מ כ"א. וכן ברשב"א ועליות דרב"י ב"ב שם לא תירצו כן אלא ביארו באופן אחר שמה שנראה סתמא דגמ' הוא באמת דברי האמורה המתרחץ שם. ויוצא מזה לימוד גדול דפשיטה ליה לראשונים שיש אחידות בסתמא דגמ' וא"א לומר דסברי שכל דברי הגמ' מאוחרים

מה הוא שיעור הפירות והמקום כדי שיהיה שלו (כצ"ל לשיטת הנמו"י לעיל). א"ר יצחק קב-הוא מדת נפח השווה לכ"ד ביצים [במידות ימינו 2.4 ליטר (חזו"א) או כ 1.38 ליטר (ר"ח נאה) (מדות ושעורי תורה עמ' רל"ב)]. בארבע אמות-ד' אמות על ד' אמות [כצ"ל 2.3 על 2.3 מטר (לשיטת החזו"א) או כצ"ל 1.92 על 1.92 מטר לשיטת ר"ח נאה] (וכן מוכח מהתרא"ש ומהרשב"א והריטב"א וכן כתבו התוספות בפירוש השני²⁷ [כולם בבעיה דחצי קב²⁸]) היכי דמי-שקבע לו ר' יצחק שיעור קב (רש"י וכן פירש ר"ח) אי דרך נפילה-א-אם מצאן בענין שיכול אדם להכיר שלא הונחו שם בכוונה אלא דרך נפילה שהיה השק והקופה נקובה וכשנשאה על כתיפו מאחוריו יוצאין הפירות דרך הנקב (לשון ר"י מלוניל, וכענין זה פרש"י רק בלשון קצר וכן כתב הריצב"ש מובא בשיטמ"ק)-ב-אבל באור זרוע ונמוקי יוסף משמע דאין צריך כאן לדעת בהדיה דכל שמוצא פירות שלא ניכר שהונחו מסתמא הגיעו בדרך נפילה וקושיית הגמ' היא אם מדובר בדרך נפילה הדין הוא דאפילו טובא²⁹ אפילו טובא-יותר מקב המפורז

ביסודם אלא שלמעשה כל השק"ט המוזכר בסתמא הוא ערוך ומאוחד ומשקף את דעת הביהמ"ד שערכו ואף שבעצם המ"מ יש מצב שמקשן לא הבין את התרצן וכו' ועוד נראה שאפשר להוכיח שסברו שלא בהכרח סתמא דגמ' במקום אחד עולה אם שיטת סתמא דגמ' במקום אחר (עיין היטב בהגהה לתוס' נזיר המובא להלן) אבל כל סוגייה לדעתם ערוכה ובנויה במקשה אחת ודו"ק שזה לימוד גדול. ושוב מצאתי בזה דברים מפורשים ברא"ש שבת (פרק א' סימן י"ח) מחלוקת ר"ת ור' יונה למי הם דברי הסתמא דגמ' בשבת דף ט' ב' מ"ה סמוך למנחה" עד "ולא לדין בתחילת דין" דלר"ת "סתמא דהש"ס קאמר לה דהיינו רב אשי דהוא בתראה שסידר הש"ס" ור' יונה אמר ד"שינויא קמא לאו ר' אשי הוא דקאמר ליה אלא כשנשאו ונתנו בדבר בני הישיבה ועמדו בקושיא והוצרכו לתרץ בדוחק שלא יצאו חלוקים מבהמ"ד עד שמצא רב אחא בר יעקב שינויא רוויחא" ומלבד שהדברים הם יסוד גדול לעצמם הם גם מוכיחים כדברינו לעיל דרבנו יונה עצמו סבר שיש סתמא קדום דהיינו סתמא שמובא כדברי בני בית המדרש המוקדמים לעריכת הגמ' ובכ"ז בעליותיו בשאילה הנ"ל אחז ככל הראשונים שאין דברי הסתמא סתמא קדום אלא דברי האמורא המוזכר אח"כ וכמ"ש שבהכרח אחז שיש אחריות בגמ'.

ובעצם יסודם של הראשונים שפעמים דברי סתמא דגמ' הם דברי האמורא המוזכר אח"כ עיין ברש"ש כאן שהביא מסוף שבועות ראייה יפה דזה לשון הגמ' שם "מאן תנא ארבעה שומרין אר"נ אמר רבה בר אבוחה ר' מאיר היא אמר לי רבא לר' נחמן מי איכא תנא דלית ליה ארבעה שומרין אמר ליה הכי קאמינא לך מאן תנא דאמר שוכר כנושא שוכר דמי וכו'" ועיין מה שציין בתרא"ש בב"מ שם לעוד מקום בגמ' שמוכח כך. וכן מציינו שלמדו הראשונים בגמ' נדרים ע"א א' מנלן דארוס (עיי"ש בר"ן ועוד ראשונים). וכן פרשו התוס' נזיר ל' א' ד"ה פשיטא. וכן צידד לפרש הריטב"א את דברי הגמ' בב"מ ס"א ב' "אטו כל הני דאמרן וכו'" עיי"ש. וע"ע ספר האשכול (פירוש לב"ק לר"ל הירשאוויץ) ד"ה גמרא מדקתני אבות מכלל שפירש כן גם בריש גמרא בב"ק ועיי"ש גם נימוק לצורת הבאת הדברים כך בגמ'. וכן מפורש בפרש"י אך לכאורה הוא דברי הגמ' עצמה בגיטין ע"ב א' לפני המשנה "תניא כוותיה דרב אשי" וקאי על הקושייה על אביי כמ"ש רש"י שם דהראיה היא שגם באומר אמרו פוסל ר' יוסי שהוא כבר שיטת הקושייה (אלא שאפשר לדחות ראייה זו דמכיון שהקושייה היא בסתמא ור' אשי ס"ל כן בהדיה דברו על ר' אשי שהוא המ"ד שאפשר לתלות בו שיטה זו) [ועיין בהגהה בתוס' נזיר כ"ב א' ד"ה מר זוטרא שכתבו בהדיה על סתמא קדום. וע"ע בשבת ג' ב' ד"ה ואיכעית אימא שיוצא בברור לשיטת ר"י שיש כאן סתמא קדום שמתחסיס אילו הדורות המאוחרים ויותר מפורש מזה בב"ק ל' ב' ת"ש מדקארינן גלל והוא סתמא דגמ' שם].

²⁷ ויש לעיין אי נטו מזה התוס' בפירושה הראשון וא"כ איך הבינו האם איירי בד' אמות מרובעות דהיינו ב' על ב' או דבכלל איירי רק לאורך בלא רוחב דהיינו מפורז בשורה של ד' אמות.

²⁸ והנה שיעור זה דרב יצחק יש לדון בכמה דרכים על מהותו שיש לעיין האם הוא דוג' וענינו לקבוע שיעור יחסי קבוע דכל שמפורז ברמת פיזור יחסית של קו בד' אמות מותר או שהוא שיעור הניתן דווקא לקו בד' אמות ועיין בגמ' להלן שנסתפקה חצי קו בשתי אמות וקביים בשמונה אמות ויוצא לכא' שאין בר' יצחק קביעת שיעור יחסי אלא דין מסויים בגודלו דוקא. [וקשה להסביר שזה הוא צידי הספק בגמ' שהרי כל טעם שנקוט לכא' נפשוט ספק א' או קביים או קו וממילא לכא' ברור שצד אחד מצידי הגמ' אינו נידון כקו בד' אמות וממילא מוכח שאינו שיעור לקבוע יחס אלא מסויים אך עדיין אפשר לומר שיש בדברי ר' יצחק קביעה כללית מסויימת לפי הטעמים שאמרה הגמ' כדבריו שנלמד שד' אמות הוא טירחה וק"ו כל שטורח יותר מזה או מצד שני שקו אינו חשוב וק"ו כל מה שחשוב פחות אבל למעשה לא יהיה שיעורו של ר' יצחק כלל ללמוד ממנו אלא טעמו.] ו"ע בספר קקיות דיונה בגדר קביעתו של ר' יצחק.

²⁹ דהאור"ז פסק "אבל שלא באסיפת גרנות אפילו יותר מקב בארבע אמות שלא הונחו אלא נפלו הרי אלו שלו דכיון שאין לו בהן סימן אייאושי מיאש ואם הם דרך הינוח שיכול להבחין שהונחו שם ולא נפלו אפילו פחות מקב וכו' " וממה שביאר בדרך הינוח שיכול להבחין משמע שסתמא הוי דרך נפילה. וכן נראה שהבין הנמו"י שלדרך נפילה אין צריך

בד"א נמי-יש להחשיב זה מפירות מפוזרין דמתניתין. ואי דרך הינוח אפילו בציר מהכי-דהיינו גם כמות פחות מקו המפוזר בד' אמות (ר"ח ורש"י) נמי לא-א-אי אפשר לקחת שהרי דרך הינוח הוא ומכיון שהניחם כך מסתמא מתכוון גם ליטלם כך (ר"ח וכן נראה ברש"י)-ב-ועיין במאירי שהביא דעה שכוונת הגמ' שצריך ליטול ולהכריז המקום. [ועיין ברשב"א שביאר שאין הגמ' בכלל מקשה שכך יהיה הדין אלא רק מקשה על השיעור מה הוא שיעור זה דהיינו למה צריך כ"כ פיזור ומה מועיל פיזור זה הרי אם הניח כן אין הפיזור מפריע ואם לא הניח כן אין הבדל ברמת הפיזור ודו"ק] (וכ"כ בגליון (המובא בשטמ"ק) בע"ב). **א"ר עוקבא בר חמא במכנשתא**³⁰ **דבי דרי**³¹ **עסקינן**-באמת מדובר בדרך הינוח³² בזמן כינוס הגרנות דהיינו כיבוד הגרנות והבאת החטין לבית-א- ומצא תבואה מפוזרת ומכיון שזה זמן אסיפת הגרנות אני תולה שכאן דשו הבעלים את התבואה [ולכן נתפזר] ואם יש כאן יותר מקב יחזור ליקח ואסור ופחות מקב בד' אמות מפקיר ומותר ליקח (רש"י ע"פ האור זרוע)-ב-ומצא במקום הגורנות שיירי גרנות ואם יש בהם יותר מקב בד' אמות אני תולה שיחזור אבל פחות לא (ר"ח ורבינו ברוך וכן הוכיח האור זרוע שהבין הרי"ף ואף הרמב"ם פירש דאיירי במקום הגרנות)-ג-ובספר הנר הביא שיש מפרש שלא מדובר דווקא בגורן אלא בזמן הגורן שיש שפע חטין ולכן אין אדם טורח לקחת כמות כזאת של פיזור ואיירי בדרך הינוח אבל לאו דווקא שיירי גורן או אפילו מקום שאני תולה שהייתה דישא. [ומפרש מר עוקבא (או מפרשת הגמ'³³) את טעמו]³⁴ **קב בארבע אמות דנפיש טרחייהו לא טרח איניש ולא הדר אתי ושקיל להו אפקורי מפקר להו**. בציר מהכי-היינו קב מפוזר בפחות מד' אמות טרח-מכיון שאין הטרחה מרובה כל כך והדר אתי ושקיל להו ולא מפקר להו. בעי רבי ירמיה חצי קב בשתי אמות מהו-א-בתרא"ש ובתרא"פ [ובפירוש השני של תוס'] פירשו שהכוונה בשתיים על שתיים-ב-והרשב"א והרמב"ם כתב דאיירי בשתיים על ארבע. קב בארבע אמות טעמה מאי משום דנפיש טרחייהו חצי קב בשתי אמות כיון דלא נפיש טרחייהו לא מפקר להו או דילמא משום דלא חשיבי וחצי קב בשתי אמות כיון דלא חשיבי מפקר להו-הרשב"א הביא שני צדדים בביאור הספקות -א- צד אחד דיש כאן ספק אחד מוחלט בשורש הדין דמכנשתא דבי דרי האם עיקר טעם ההפקר הוא משום ריבוי הטרחה או שעיקר העניין הוא מיעוט הרווח-ב- ובצד שני פירש דמכיון שודאי ההפקר תלוי בשני דברים אלו דהיינו מיעוט הרווח כלפי הטרחה א"כ בכל מקום מסתפק ספק עצמאי האם פה הטרחה שווה לרווח³⁵ (ועוד עיין בשטמ"ק בשם הגליון שהאריך לפרש כפירוש הזה)-ג-ובמאירי נראה שפירש בדרך ממוצע בין שניהם דבתבואה בקב בד' אמות יש ב' טעמים למה אינו חוזר לקחת

הבחנה מיוחדת אלא כמו האו"ז כשמוצאן מפוזרים מסתמא אנו מניחים דוודאי הווי דרך נפילה מדרכו תמיד להעתיק לשון רש"י אבל כאן השמיט את לשון רש"י שמבאר דאי דרך נפילה היינו שניכר שהגיע בדרך נפילה.

³⁰ ועיין ערוך ערך כנש שגרס "הכא בכנישתא דבי דרי עסקינן" וביאר "פי' בכיבוד הגרנות כשמכדין הגורן בשעה שמפנין התבואה מן הגורן" ומשמע שבא לומר שאין אנו מתארים את מה שמצא אלא את הפעולה שאלה אנו אומרים שיותר מקב בד' אמות לא טרח איניש ואפ' שכן הוא הביאור גם בר"ח ודו"ק.

³¹ ובעמוד ב' גירסת הגמ' לפנינו "דבידרי" ותיקנו ה"ב"ח ככאן ובכת"י המבורג בב' המקומות הגירסה היא "דבידרי" במילה אחת וסיוע לזה עיין מילון הארמית יהודית (כורדית) מדוברת (עמ' 141) ש"בדרא" (ב' בחיריק) עוד שימש בלשונם כגורן והנה גם "בידרי" יש לו מקום שהרי הוא זרע וכינוס הזרעים הוא כמובן גורן.

³² ר"י מלוגיל ופשוט.

³³ עיין יד דוד מה שצידד בעניין.

³⁴ ובכת"י יש כאן ג' סוגי גרסאות הגרסה הרחבה שבפנים גרסה קצרה שאומרת רק את עיקר החילוק בין קב לד' אמות ליותר והוא גרסת כת"י מינכן והמבורג שגרסו רק **קב בארבע אמות לא טרח איניש בציר מהכי טרח איניש** ועוד גרסה שדומה לגרסתינו בפנים אלא ששונה קצת והיא הגרסה שישנה בחלק מכתבי היד שגורסים **דלא טרח איניש ולא הדר ואתו ושקיל להו אפק' וכי'** (לשון כת"י וטיקן 117 ועיין הכי גרסינן כל כת"י נוסחתו) ואע"פ שגירסה זו רק נוטה קצת מגרסתינו בפנים יש שינוי משמעות קצת ביניהם שלגרסתינו ה"לא טרח" שאומרת הגמ' נוטה יותר ללשון של קביעה שהאדם לא יטרח ולגרסת רוב כתבי היד (כול אחד בלשון קצת שונה) הוא נשמע יותר כתיאור שהאדם אינו טורח לחזור ולכן מפקיר ואם נמצא חילוק זה עד סופו נאמר שיש נפק"מ מתי מפקיר האדם שלגרסתינו לכאורה מיד מפקיר כיון שאינו חושב לטרוח אבל לגרסת כתבי יד אלו משמע שהפקרה זאת קוראת רק אחרי שרואה שאינו שב.

³⁵ ונראה שלפי צדדים אילו יש לקרוא את ספק הגמ' בב' דרכים לצד הראשון **קב בארבע אמות טעמה מאי משום דנפיש טרחייהו** יש לקרוא בלשון ספק האם טעמו משום ריבוי הטרחה אבל לצד השני אפשר לקרוא בניחותא שבאמת טעמו משום שיש בזה הרבה טרחה ולכן כאן זה שונה או מכיוון ששם טעמו הוא גם משום דלא חשיבי אז גם אצלינו לא ודו"ק.

א' מכיון שיש בו טירחה מרובה וב' משום שאינו שווה ומסתפק ר' ירמיה האם טעם אחד מספיק דהיינו האם במקום שיש רק טרחה מרובה או במקום שיש רק את הטעם שאינו שווה אנו אומרים שמפקיר ואינו שב לקחת. [ולפי זה יש גם לפרש את המשך הספקות בגמ' דלצד הראשון כולם תלויים באותו ספק לכן פירש הרשב"א ששאר הספקות הם נוסח אחר של אותו בעיה שנסתפקו בבית מדרש אחר אבל לצד הב' אפשר לומר שבכולם המשיך ר' ירמיה עצמו והסתפק וכן פירש הרשב"א לצד זה (וכצד זה מוכח בר"ח שיחס כל הבעיות לר' ירמיה) -] **קביים בשמונה אמות מהו-א-התרא"ש והתרא"פ** [וכן נראה לפירוש השני של תוס'] פירשו בשמונה על שמונה-ב-והרשב"א וריטב"א פירשו דאיירי בשמונה על ארבע קב בארבע אמות טעמא מאי משום דנפיש טרחייהו וכ"ש קביים בשמונה אמות כיון דנפישא טרחייהו טפי מפקר להו או דלמא משום דלא חשיבי וקביים בשמונה אמות כיון דחשיבי לא מפקר להו קב ³⁶שומשמין בארבע אמות מהו קב בארבע אמות טעמא מאי משום דלא חשיבי ושומשמין כיון דחשיבי לא מפקר להו או דלמא משום דנפיש טרחייהו וכ"ש שומשמין כיון דנפיש טרחייהו טפי מפקר להו קב תמרי בארבע אמות קב רמוני בארבע אמות מהו קב בארבע טעמא מאי משום דלא חשיבי קב תמרי בארבע אמות קב רמוני בארבע אמות נמי כיון דלא חשיבי מפקר להו או דלמא משום דנפישא טרחייהו וקב תמרי בארבע אמות וקב רמוני בארבע אמות כיון דלא נפיש טרחייהו לא מפקר להו מאי תיקו-כתב הגר"א (בביאורו לשו"ע ר"ס כ"ד) דגירסת הרמב"ם (ע"פ דבריו בפרק ט"ו הלכה י"ב) הייתה "שומשומי ותמרי ורמוני מאי תיקו" ופירש הרמב"ם שהספק הוא האם בכמה מינים שונים המפוזרין יחד מתיאש או לא.

איתמר יאוש שלא מדעת-וענין יאוש שלא מדעת הוא דבר שאבד מפלוני ובא אחר ומצאה ובעליה לא ידעו ולא הרגישו בחסרונה עד שיתאשו ממנה אבל יודעים אנו מן הסתם שאלו ידע או הרגיש בחסרונו יתיאש ממנה מיד (לשון המאירי ומוסכם³⁷) **אביי אמר לא הוי יאוש-ולא קנה המוצא** (רבינו ברוך) **ורבא אמר הוי יאוש אומ' הגמ'** בהגדרת המחלוקת. בדבר שיש בו סימן כולי עלמא לא פליגי דלא הוי יאוש ואף על גב דשמעיניה דמיאש לן³⁸ [סוף-מיד כשנודע לו שנפל ממנו (תר"פ בפירוש וכן מוכח מהתוספות וכן סב"ל למיוחס לריטב"א) [ומהר"י מלוניל מוכח שפירש ששמענו שנתיאש מתי שהוא בסוף אחרי שנודע לו שנאבד אבל לא מיד] אמר ווי ליה לחסרון כיס (רש"י³⁹) **לא הוי יאוש-דהיינו שאין יאוש זה מתיר האבדה גם עכשיו אחרי שנתיאש. דכי אתא לידיה באיסורא הוא דאתא לידיה-אין הכוונה שנלקח באיסור אלא הכוונה בשעת בזמן שאם היה לוקח לעצמו היה איסור גזל⁴⁰ (ריטב"א) [ומכיון שכן כבר נתחייב להחזיר ואין חיובו פוקע (מיוחס לריטב"א) או שהוי כביד מי שהפקידו הבעלים אצלו ובמצב זה אין יאוש מועיל (ריטב"א)] דלכי ידע דנפל מיניה לא מיאש מימר אמר סימנא אית לי בגויה יהבנא סימנא ושקילנא ליה-א-פרשו תוס' שכך היה צריך להיות שגם שידע שנפל לא אמור להתתיאש ומה שהתיאש עכשיו אינו מוכיח כלפי העבר (וכ"כ הנמו"י) -ב-והר"י מלוניל ביאר אחרת דאפילו ששמענו עכשיו בפירוש שנתיאש אין זה אומר שמעיקרא כשנודעה לו דבר האבדה נתיאש אלא ודאי אז לא התיאש שחשב שיוכל למצוא ורק עכשיו התיאש⁴¹. **בזוטו של ים-א-רש"י** פירש דבר שנאבד ע"י גדילת⁴² הים דהיינו מקומות שדרך הים לחזור ה' או י' פרסאות פעמיים בים וכשחוזר שותף החפצים הנמצאים שם (וכ"כ הר"י מלוניל ונמו"י) -ב-ור"ח פירש דבר הנמצא**

³⁶ הסכמת הראשונים שהוא הנקרא בימינו שומשום (משנת השדה ח' א' עמ' 299) ודקוהו לעומת שאר תבואה וקטנית ברורה.

³⁷ ועיין ברמב"ם שהוסיף שגם כשיודע שנפל "אם הבעלים עדיין אומרים שמא נתתיו לפלוני או שמא במגדל הוא מונח או שמא טעיתי בחשבון וכיוצא בדברים אלו אין זה יאוש".

³⁸ הגהת הב"ח.

³⁹ ונראה שהקפיד לפרש שאמר לשון כזה ולא לשון הפקר.

⁴⁰ ועיין לבעל המאור (להלן י"ד ב' מדפי הרי"ף) שפירש דהכוונה לאיסור אבידה דהיינו בזמן חובת השבה.

⁴¹ ולכאורה משמע מדבריו שאם נשמע מיד שמתתיאש יש כאן צד דהווי יאוש מעיקרא גם בדבר שיש בו סימן.

⁴² ופירש רש"י שזוטו כאן מקורו מיוונית שהוא לשון גדולה.

בִּקְרָעִית הֵי (וְכִדְבָּרֵיו בְּעֶרְוֹךְ עֶרְךָ זֶה בְּאַלְמַרְשָׁא אֲלֹכָאֲפִי עֶרְךָ זֶה)–ג' וּרְבִינֵי בִּירוֹן בִּיָּאָר שְׁהוּא חוֹף הַיָּם שְׁהוּא יָבֵשׁ בְּמִזְגַּ אֲוִיר צַח וְנָח, שְׁמַכִּים בּוֹ הַגְּלִיל [בְּזִמָּן שְׁאִין הַמִּזְג אֲוִיר יָבֵשׁ וְנָח] וְשׁוֹטְפִים כָּל מָה שֵׁישׁ בּוֹ. ד-וְהֶרֶם"ךְ פִּירֵשׁ שְׁהוּא מְקוֹם חִיבוּר מִי הִנְהָר אִם הֵיִם וְהֵיִם סוּעָר שֶׁם (שְׁטַמ"ק) ⁴³ ⁴⁴. **בְּשִׁלּוּלִיתוֹ שֶׁל נֶהַר-א-רֶש"י** פִּירֵשׁ דְּבַר שֶׁנִּשְׁתַּף וְנֶאֱבַד ע"י גְּדִילַת הִנְהָר מִחוּץ לְגִדְּלוֹתָיו ⁴⁵ (וְכ"כ הֶר"י מְלוֹנִיל וְהַנְמו" ⁴⁶ ⁴⁷). ב-וּר"ח פִּירֵשׁ דְּבַר שֶׁנִּמְצָא בְּמִרְכּוֹ הִנְהָר מְקוֹם שֵׁישׁ זֵרִימָה חֻזָּקָה ע"י שְׁמֵי הַגְּשָׁמִים שׁוֹלְלִים שֶׁם ⁴⁸ (וְכֵן פִּירְשׁוּ הָעֶרְוֹךְ (עֶרְךָ שֶׁל ג') הֶרֶם"ב"ם ⁴⁹ וְהֶרֶם"ב"ן וְהֶר"ן לְקַמֵּן כ"ב א' בִּד"ה שֶׁטָּף נֶהַר שִׁשְׁלּוּלִיתוֹ הֵיִינוּ אֲמַצְעִיתוֹ)–ג' רְבִינֵי בִּירוֹן פִּירֵשׁ זֵרִימָה הַעֲמָקִים שֶׁפְּעָמִים מְלֵאִים וּפְעָמִים רִיקִים [דִּהֵיִינוּ נָחַל אֲכֹזֵב שֶׁפְּעָמִים מִתְּמַלֵּא מֵיִם וְשׁוֹתֵף דְּבָרִים]. **אֶע"ג דְּאִית בִּיה סִימָן-וְלֹא יָדַע** שֶׁנֶּאֱבַד וְהוּא בְּגֵדֵי יָאוֹשׁ שֶׁלֹּא מִדַּעַת (רֶש"י רְבִינֵי בִּירוֹן) וְאִפִּילוּ אִם אֹמֵר מְפֹרֵשׁ שֶׁלֹּא מִתִּיַּאֵשׁ וּמִחֶפֶשׁ אֵת זֶה (רֶש"ב"א וְרִיטְב"א וְהֶר"ן וְנִמְו"י)–**רַחֲמָנָא** ⁵⁰ **שְׂרִיֶּה-לְמוֹצָאָה וְקוֹנָה אוֹתָהּ** (וְכֵן כָּתַב בַּה"ג-רַחֲמָנָא זְכִי לִיָּה) ⁵¹**כְּדַבְעֵינוּ לְמִימָר לְקַמֵּן- (כ"ב ב') כִּי פְּלִיגִי בְּדַבְרֵי שְׁאִין בּוֹ סִימָן-כְּגוֹן פִּירוֹת אוֹ מַעוֹת שֶׁנִּפְּלוּ דֶּרֶךְ נֶקֶב הַשֶּׁקֶר וְהַקּוּפָה כְּשֶׁהִיא נוֹשָׁאֵן עַל כִּתְּפוֹ וְלֹא הֶרְגִּישׁ בְּנִפְּלֻתָּהּ וְגַם לוֹ נִודַע לוֹ עַד שֶׁמִּצָּא הַמּוֹצָא (כֵּךְ צִיֵּיר הֶר"י מְלוֹנִיל) אֲבִי אָמַר לֹא הוּא יָאוֹשׁ- [גַּם כְּשֶׁמִּתִּיַּאֵשׁ בְּסוֹף דְּבִאִסּוּרָא אֵתָּה לִידֵּיָה] דֵּהָא לֹא יָדַע דִּנְפֵּל מִיָּנְהָ. רַבָּא אָמַר הוּא יָאוֹשׁ דְּלָכִי יָדַע דִּנְפֵּל מִיָּנְהָ מִיַּאֵשׁ מִימָר אָמַר סִימָנָא לִית לִי בְּגוּיָה מִהֶשְׁתָּא הוּא דְּמִיַּאֵשׁ- וְהֶרִיטְב"א כָּתַב דֹּאֲפִילוּ אִם לֹא הִתִּיַּאֵשׁ בְּסוֹף, דֵּהוּי כְּאַבּוּדָה מִמֶּנּוּ וּמִכּוֹל אָדָם שְׁמוּתָר וּלְפ"ז גַּם כֹּאֵן יֵשׁ לְפָרֵשׁ כְּמוֹ לְתוֹס' לַעֲלִיל מַכְיוֹן שֶׁאִמּוֹר לְהִתִּיַּאֵשׁ כְּשִׁידַע כְּבֵר מַעֲיָקָרָא זֶה מִתִּיר ⁵². [וּבְמִיּוּחַס לְרִיטְב"א שִׁטָּה מִיַּחֲדָת בְּסוּגִיָּין וְהוּא שִׁשִּׁיטָּת רַבָּא הִיא שְׁמַכְיוֹן שֶׁרַבְנֵן יוֹדְעִים שׁוּדָאִי יִתִּיאֵשׁ עֲשׂוּ אֵת זֶה רַבְנֵן כְּמוֹ הַפֶּקֶר מִהֶהֱתַחֲלָה וּבְדַבְרֵי שְׁאִין בּוֹ סִימָן אִפִּילוּ שֶׁהִתִּיאֵשׁ מִיֵּד מַכְיוֹן שֶׁלִּפְנֵי כֵן לֹא הָיָה בְּרוּר שִׁתִּיאֵשׁ לֹא יָדְעוּ רַבְנֵן לְהַפְקִיר]. (סִימָן פִּמְג"שׁ מִמְּקַנְט"י כִּכְסַע"ז ⁵³) **תָּא שְׁמַע****

⁴³ ועייני בשטמ"ק בשם ר"ש דוידש מצבים שלדעתו אין בנפילה בים גדר זוטו של ים.

⁴⁴ וכן נראה במיוחד לריטב"א לקמן בד"ה בשלמה גולן יורדן שפירש שאין הנהר הזה זוטו של ים ומה עניין זוטו של ים לנהר אם לא כמש"כ הרמ"ד ומה שבדיבור אח"כ קורה לזה שלוליתו של נהר א' גם זה נכון ב' הוא מהראב"י.

⁴⁵ ושלולית מלשון שלל.

⁴⁶ אבל עיין לקמן (כ"ב א' ד"ה שטף נהר) ברמב"ן שנראה שסבירא ליה שמה שהנהר שותף כשעולה על גדותיו דווקא אינו שולוליתו של נהר אא"כ הגיע לאמצע.

⁴⁷ ועיין ריטב"א לקמן (כ"ב א' ת"ש נטל) שכתב "דמיירי שבא שטף גדול פתאום שמוליך הדבר על הרוב למקום שאין מצילין ומי שמציל ממנו הוא חידוש גדול".

⁴⁸ ונראה שלפי זה שלוליתו של נהר הוא מלשון שלולית מים [אע"פ שאפשר שגם זה במקור נקרא ע"ש שלל שמחלקים ממנו מים (עיי'ן רשב"ם ב"ב נ"ה (הערת אחי הבה"ח ישראל)].

⁴⁹ דוד לשונו פרק י"א ה" מהלכות אבידה "מרוצא אברה בזוטו של ים או בשלוליתו של נהר שאינו פוסק" ובודאי אין זה מתאים לפירושו של רבינו ברוך וגם להכניס שיטת רש"י בשיטתו קשה מאד דנצטרך לומר שהשאינו פוסק קאי דווקא על הנהר ולא על שלוליתו דלרש"י זה הוא בהכרח דבר הפוסק.

⁵⁰ כינוי לקב"ה עיין בספר תשב"י (לר') אליהו בחור ערך רחם) שכתב שהמפרש על התורה תעה ובביאורי לא"נ הוכח כדבריו. ורעפ"ז י"ע ללשונות רחמנא זכי ליה אם הכוונה להתר זכיה או שהקב"ה מקנה לו (ונ"מ לקטן וכו').

⁵¹ בחלק מכתבי היד לא מציינו הפניה זו ועיין לקמן שמחברייטא שהיא מקור לדין זה הקשר לשיטת רבא ובתוס' שם ד"ה תיובתא דרבא דייקו מכאן שרבא ודאי ידע לברייטא זו ויל"ע האם דיוקם קיים גם לגירסאות שלא גרסו כדבעינן למימר לקמן דבתוס' שם גרסו לה.

⁵² וזה לשון הר"י מלולניל "ורבא סבר הוי יאוש כיון דלכי יתידע ליה מיד יתיאש כמאן דאתי לידיה בהתירא דמי כיון דאמ' דאיגילי מילתא למפרע דאייאש דמי הוו שלו לגמרי להנות ממנו ולאוכלו דכמאן דאתי לידיה בהתירא דמי" וכמה דברים בלשוננו תמוהים דוודאי בהתירה אתא לידיה אם אנו מחשיבים זה כאחר יאוש ומה בא לומר דהוי שלו לגמרי דאוכלו וכו' וכי חשבנו דלא הוי כשלו לגמרי וניכר בדבריך שאין היאוש שלא מדעת לגמרי כיאוש מדעת אלא הוי הגדרה אחת דבהתירה אתא לידיה ואין לו חיוב השבוע מעבירה אבל אין כאן יאוש גמור ולכן גם היה צריך לומר שיש לו התר אכילה ויל"ע ממתי אתא מתיא את זה באכילה וכו' והאם זה אחר יאוש בסוף או גם לכתחילה.

⁵³ עיין ביד דוד שכתב פגמא הוא ר"ת פירות מעות עיגולי דבילה לשונות ממקבט' מעות מאימתי כל אדם גנב שטף אכל היוד איני יודע על מה מרמז וכן הסימן השלישי ככסעז וציוין ללמנצח לדוד שכבר העיר כן [ובספר סימנים השלם ביאר הסימנים סימן לכל הת"ש שהוא סימן ל פירות מפורזין מ'עות מפורזות ע'גולי דבילה לש'ונות של ארגמן המ'וצא מעות מ'אימתי כל אדם ק'ציעות בדרך הג'נב שנטל ש'טף נהר קורוי אם ה'יו כ'יצד אמרו בין כ'ץ איקלעי לבוס'תני ע'דיהו הטל יצתה ז'ו וביאר שפעמים הניחה הגמ' א"ע סימנים לת"ש עיין פה דורש לציוין [ליאקב ברילל] מה שרצה להגיה ולפרש ובתולדות תנאים ומוראים ח"א עמ' כ"ב (ועיין מה שכתב עליו בהקדמה לספר הסימנים הלי"ל) ובכתבי היד

שאמרה משנתנו **פירות מפוזרין הרי אלו שלו הא לא ידע דנפל מיניה**. הא אמר רב עוקבא בר חמא הכא במכנשתא דביזרי⁵⁴ עסקינן דאבידה מדעת היא-ולתוספות (לעיל עמוד א' ד"ה וכמה) ר' יצחק ורב עוקבא העמידו ככה בדיוקא כדי לתרץ קושי זה דלא ידע דנפל מיניה (וכן סבר הר"י מלונל)-ב- אבל שא"ר פירשו שהגמ' מתרצת על פי העמדתם אע"פ שהם עצמם לא כווננו לזה⁵⁵ [ויותר מזה איתא בריטב"א שכתב שתירוצן הגמ' כאן הוא רק לרווחה דמילתא]. והקשה רבא לאביי⁵⁶ (ר"ח) ת"ש- ששנינו במשנה-**מעוֹת מפוזרות הרי אלו שלו אמאי הא לא ידע דנפל מיניה התם נמי כדרכי יצחק דאמר [א-] לתרץ קושייה דומה מהברייתא של המוצא מעוֹת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות (תוד"ה ת"ש)-ב- שדרש כן בעלמא על הפסוק ד"וצרת הכסף בידך" (דברים י"ד כ"ה) אע"פ שצורר יהיה בידך (גליון תר"פ המובא בשטמ"ק⁵⁷) אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה. ת"ש- ששנינו במשנה-**עיגולי דבילה וככרות של נחתום [וכו'] שאר הדברים במשנה עיין ברמב"ן ותוס' רא"ש ובר"ן**. ובריטב"א כתב שלא חשש להקשות מזה שתרין זה עולה גם להם וכענין זה כתב במיוחד לון הרי אלו שלו אמאי והא לא ידע דנפל מיניה התם נמי אגב דיקרי מידע ידע בהו- רש"י פירש שמכיון שהם כבדים⁵⁹ מרגיש בנפילתן⁶⁰. תא שמע- ששנינו במשנה- ולשונוֹת של ארגמן הרי אלו שלו ואמאי הא לא ידע דנפל מיניה- וביאר הרמב"ן שהקשה מזה מכיוון שאינו מתורץ ביקרי שאין דרכו להיות כבד כשאר החפצים במשנה או שגם זה אפשר להעמיד בהרבה וכבדים אלא שרצה המקשן לדעת אם לדעת התרצן גם אחד מותר משום משמוש או לא התם נמי אגב דחשיבי משמושי ממשמש בהו וכדרכי יצחק. ת"ש⁶¹- ששנינו בברייתא-**המוצא מעוֹת ואפילו צרורין שיש בהם סימן (רשב"א וריטב"א ע"פ הגמ' לקמן) בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתיאשין מהן- מכיון שיש כאן רבים חוששין שהמוצא לא ישיב אע"פ שיש סימן (הנ"ל) והא- שמה (ר"ח) לא ידע דנפל מיניה אמר⁶² רבי יצחק אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה. ת"ש- בפאה (ח' א') מאימתי כל אדם- היינו אפילו עשירים (מאירי ופשוט) מותרים בלקט משילכו בה הנמושות ואמרינן מאי נמושות וא"ר יוחנן סבי דאזלי אתיגרא-א-והם עניים****

לא הובא סימן כלל חוץ מכת"י אסקוריאלי שהביא סימן "פמגע ממקש כמען" ולכאורה ביאורו פירות מעוֹת עיגולי מעוֹת בבתי כנסיות וכו' מאימתי מוצא קציעות הג'נב ש'טף כ'יצד אמימר עידיהו הטל מניין'.⁵⁴ עיין לעיל הערה 31.

⁵⁵ כן הוכיחו הראשונים בדעת הרי"ף וכן נראה שצ"ל ברמב"ם וכן צ"ל לשיטת הרשב"א וסייעתו שדברי ר' יצחק אינם כלל על משנתנו.

⁵⁶ והנראה שלא כל הסוגייה הייתה במו"מ ישיר בין אבייל רבא כדמשמע בסופה א"ל בריה דר' וכי מאחר דאיתותב וכו' אבל חלקה ודאי היה מו"מ ביניהם כמו שמצינו תרגמה רבא אליבה דאביי.

⁵⁷ ואף בר"ח משמע שדברי ר' יצחק נאמרו במקום אחר ונראה שהוא בב"ק ק"ח ב' כמו שמצויין במסורת הש"ס.
⁵⁸ ובכתב יד אסקוריאלי מחולק לב' קושיות ותרוצים וכך גרס ת"ש עיגולי דבילה הא לא ידע דנפל מיניה דמייאש התם נמי כיון דיקרי מידע ידע בהו ת"ש כיכרות של נחתום הרי אלו שלו ואמאי הא לא ידע דנפל מיניה התם נמי כיון דמידעם דמיכלא הוא משמושי ממשמש בהו.

⁵⁹ ודקדק המהר"ם שיף לעיל עמוד א' תד"ה בתוס' ד"ה כריכות דכובד זה דרגות דרגות יש בו יש יקרי שאני אומר שאחרי שנופל מרגיש בנפילה ויש יקרי בתוס' שם שאני מניח שאינו נופל ויש יקרי דאלומות להלן כ"ג א' דאפילו לא מינשתפא.

⁶⁰ והרא"ש כתב כיון דמידי דמיכל נינהו חשיבי ליה וממשמש בהו וכתב הפלפולא חריפתא שהב"י תמה על הרא"ש למה שינה מהגמ' והציעה שאולי פירש הרא"ש יקרי מלשון חשיבות ועיין שם עוד תירוצי [וע"ע מהר"ם שיף כאן מה שמציעה לגרוס] ועכשיו שזכינו לתוספותיו גילה טעמו וזה לשונו אעיגולי דבילה וככרות של נחתום הוה מצי לשנוי כדמשני לקמן אקציעות כיון דמידי דמיכל הוא אגב דחשיבי משמושי ממשמש בהו אלא אצטריכא ליה טעמה דיקרי משום אחרני כגון גיזי צמר ואניצי פשתן.

⁶¹ ועיין בריטב"א שביאר שזאת הת"ש נידונה בבית המדרש לפני הבעיה לעיל של מעוֹת מפוזרות אלא שר' אשי העדיף לסדר את הקושיות מן המשנה קודם ועיין בתוס' שפירשו מה העדיפות בקושייה זו ונראה ששניהם נצרכים לכה"פ לתוס' [דגם לתוס' קשה לומר שר' יצחק חיכה לתרץ עד אחרי ששמע קושיה חזקה יותר אלא לכאורה דנו בזה מפני שזה אלים יותר אבל בסוף גם במשנה דנו (או לשם סידור וביור או מפני שאר הבבות)] ועיין בגליון המובא בשטמ"ק מה שהוסיף לבאר בדעת תוס'.

⁶² בתד"ה תא שמע המוצא מעוֹת מבואר שהבינו שדברי ר' יצחק נאמרו על ברייתא זו אבל עיין בר"ח שמלשונו נשמע שאין זה מקור דבריו.

זקנים הולכים על משענתם ומתוך שאין בהם כח ללכת משדה לשדה דואגים ללקט הכל מהשדה שנמצאים בה (ר"ח והערוך ערך נמש) שהם שחויי קומה והולכים בנחת ואינם הומים לקבוץ משדה לשדה מרבים בעיון ומתיאשים העניים מהם (לשון המאירי) ב-ואחד הגאונים פירש שהכוונה לזקנים שהולכים בגבולות השדה (אוצר הגאונים החדש אות פ"ד). **ריש לקיש אמר לקוטי בתר לקוטי-א-עני מוליך בנו אחריו** (פירוש ר"י לשאלות שאילתא קט"ו [מהדורת מירסקי ויקרא עמ' קצ"ג]) ב-עניים מהבאים ללקט פעם שניה⁶³ (ר"ש שם ור"י שם בשם הערוך). ג-והגאון (שם) פירש לוקט אחר לוקט לקט אחר לקט דלית ביה ממושה אלא דבר מועט [ושונה פירושו מהפירושים הקודמים שבפירושים הקודמים נראה שהשני לוקט מה שהראשון לא ראה והצליח ליקח אבל לפירושו נראה שהשני לקח מה שהשאר הראשון בכוונה מפני שאיכתו דלה]. **ואמאי נהי דעניים דהכא מיאשי איכא עניים בדוכתא אחריתא דלא מיאשי אמרי כיון דאיכא עניים הכא הנך מעיקרא איאשי מיאש ואמרי עניים דהתם מלקטי ליה**. ת"ש ששנינו במעשרות (פ"ג מ"ד) **קציעות**⁶⁴ א-מדרכן של ראשונים בתאנים המיוחדות לייבש שהיה בהם מיני תאנים שקוצצים אותם מעט בראשם באיזמל כדי שיהא טוב הלחות זב מהם ושוטחין אותם בשדה ליבש והוא קוראים למין זה קציעות (לשון המאירי וכ"כ רש"י, וריבמ"ץ במשנה שם והמגיד משנה גזילה ואבידה פט"ו הלכה ט"ו) ב-והרמב"ם (בפיהמ"ש שם) פירש גרגרים תלושים מאיזה אילן שיהיו⁶⁵ [וכוונתו שניכר שנפלו ונתלשו מאילנות ולא נלקטו בצורה מסודרת (ביאור ההלכה על הרמב"ם פרק ג' הלכה כ"א ד"ה המוצא⁶⁶)]. -[מפוזרין (תלמיד הרשב"א עמ' ס"ח)] **בדרך ואפילו בצד שדה קציעות-פ' השדה ששוטחים שם הקציעות שברור שהגיע משם (רש"י, ור"ח)**. **וכן תאנה הנוטה לדרך ומצא תאנים תחתיה מותרות משום גזל ופטורות מן המעשר**⁶⁷ **בזיתים ובחרובים אסור בשלמא רישא לאביי לא קשיא** [בכת"י המבורג נוסף-קציעות] **אגב דחשיבי-מכיון שהם אוכלים (ע"פ הרא"ש⁶⁸) ממשמש בהו-א-על פניו מתרץ בזה גם קציעות סתם בדרך שמי שנפל ממנו יודע שנפל וגם בצד שדה קציעות שגם שם נפל מבעל השדה כשלקח קציעות לשימושו ויודע ומתיאש אחרי שממשמש (וכן כתב ר"ח וכ"כ הסמ"ע ר"ס כ"ג) ב-אבל עיין במאירי שפירש שבצד שדה קציעות התרו הוא משום שיודע שמתפור מהשדה ומתיאש כמו שהגמ' ממשיכה לפרש בתאנה⁶⁹**. **תאנה נמי מידע ידיע דנתרא-א-ופירשו התוס' דאע"פ שאנו מעמידים שוודאי בא מהאילן הבעלים מתיאש שיודע שאנשים מורים התר לעצמם לקחת ואומרים שנפל מעלמא. ב-ועוד אפשר לומר שספק הוא האם הגיע מהאילן או מעלמא ומעלמא וודאי מותר כקציעות שממשמש⁷⁰** אבל בכל זאת היה מקום לאסור מחשש שמה הגיע מהאילן וא"כ הוא יאוש שלא מדעת שאין שם משמוש ועל זה אמרנו שגם אם הגיע מהאילן יש יאוש מדעת שיודע שיפול ולא יוכל לקבלם שאין ראייה שהם

⁶³ ועיין פיהמ"ש שם שכתב "הם הזקנים הבאים בימים וכו' והשאלו בכאן זה השם ללוקטים אחר הלוקטים והם המלקטים השניים והמשיל אותם לזקנים" [ואגב ברמב"ם נראה שלקוטי בתר ליקוטי אינם אותם אנשים שחוזרים בשניה] וכתב הרדב"ז (מתנות עניים פרק א' הלכה י"א) שנראה ששיטת הרמב"ם היא שלא נחלקו ר' יוחנן ור"ל אלא שדברי ר' יוחנן הם פירוש למילה נמושות ור"ל ביאר למה הכוונה כאן בהלכה.

⁶⁴ וי"ג קציעות ועיין רש"י שפירש לכאורה מלשון חיתוך (ופירוש הר"ש משאנץ על המשנה שם כתב שהוא על שם הכלי שקוצצים בו תאנים) ובשטמ"ק הביא לראב"ד שפירש "קציעות מלשון קצה כמו בגרורות המוקצות במוקצה ליבש אותם".

⁶⁵ ונקרא קציעות ע"ש שנתלש מהאילן.

⁶⁶ אבל עיין שם בדרך אמונה שכתב אחרת וצ"ע.

⁶⁷ עיין ברמב"ם הלכות מעשר פרק ג' הלכה כ"ד דסבירא ליה שאינם פטורין לגמרי אלא פטורין ממעשר ודאי וחייבים רק בדמאי וכן משמע דסב"ל לראב"ד שם ועיין שם בדרך אמונה מה שביאר דברי רבותינו אלה ועיי"ש בציון ההלכה אות תל"ט שכל שאר הראשונים סוברים דפטורין לגמרי ממעשר.

⁶⁸ ועיין בדק"ס דבכמה כתב"י גרסינן כן בגמ' עצמה כיון דמידי דמיכל נינהו.

⁶⁹ וקצת קשה לזה הגירסה לפנינו שהעמידו ביאור זה על תאנה.

⁷⁰ דהיינו גם למ"ד שפירות מעלמא אסור היינו תבואה שאינו דבר ראוי עכשיו לאכילה ואינו חשיבי ואינו ממשמש בהם.

שלו⁷¹ **אלא סיפא לרבא קשיא**–שהבינה הגמ' שברור שאם אדם היה יודע שנפל היה מתייחס אל אלא שאין דרכו ליפול ולכן אסורים דקתני בזיתים ובחרובים אסור. **אמר רבי אבהו**–מעצמו כדי לפרש את המשנה ולא על קושיית הגמ' לרבא (רשב"א⁷² וכן כתב הרמב"ן כ"ב ב' ד"ה וכן מאחר בסוף) **שאני זית הואיל וחזותו מוכיח עליו**⁷³–א-פר' שהזית שנפל דומה לזיתים שנותרו בעץ וניכר שמשם הגיע וחייב המוצאם להחזיר לבעלים (ריטב"א)–ב-שהמיקום⁷⁴ מוכיח שהגיעו מהאילן (מאירי⁷⁵).–ג-ובספר הערוך (ערך חז ב') פירש דיש שהן לבנות ויש אדומות ויש שחורות וידוע שדה של מי מגדלת לבנות ושל מי מגדלת שחורות הלכך לא מיאשי בעליהן דסברי כולהו מכירין את שלו-א-ולפי הפירוש השני שהבאנו לעיל התירוץ הוא פשוט דהוי דבר שיש בו סימן וצריך להחזיר לבעל הזתים וממילא אין לדון מתאם יאוש-ב-ולתוספות יש לבאר דמכיוון שחזותו מוכיח אין אדם מורה לעצמו התר לקחת שברור שהוא מהזית (צד אחד בתוס' כאן וכן ביאר רבינו פרץ) או שהגמ' חוזרת בה מזה שאדם לוקח ואומרת שהמקום מוכיח ולכן אין לוקחים (עוד פירוש בתוס'–ג- ועיין בפירוש הריב"ם⁷⁶ על המשנה שם שביאר "אמר לבי משכחנא להו אשקלינהו דמידע ידיענין ל⁷⁶"). **ואע"ג דנתרין זיתי מידע ידיע דוכתא דאיניש איניש**⁷⁷ **הוא**⁷⁸–ובספר הערוך גרס "מידע ידיע דוכתא דוכתא דאיניש ואיניש" ופירש שמדובר על ב' זיתים ועוד הביא גרסא "הואיל זיתו מוכיח עליו"–ומקשה הגמ'–אי הכי אפילו רישא נמי אמר **רב פפא תאנה עם נפילתה נמאסת**⁷⁹–א-ועל כן אין אנשים מחזירים אותה שתולים שהבעלים מתיאש ממנה מיד כשנפלת (רשב"א).–ב-ולכן לא ניכר שהיא מהתאנה הזאת (תוס' סד"ה תאנה⁸⁰ ריטב"א⁸¹)–ג-שהבעלים מפקיר מה שנפול מכיון שנמאס (רש"י ראב"ד בשטמ"ק מאירי). **תא שמע**–ששנינו בברייתא (תוספתא כתובות ח' ה'⁸²) **הגבב שנטל מזה ונתן לזה**–היינו שלקח ונתן תכף מיד (רמב"ן והריטב"א). **וכן גזלן שנטל מזה ונתן לזה וכן ירדן שנטל מזה ונתן לזה**–א-ירדן הוא דוג' לנהר וה"ה כל נהר⁸³ ששתף חפצי אחד ונתן לשני (רש"י⁸⁴ מאירי) [וכן פירש במיוחס לריטב"א אבל כתב שצ"ל

⁷¹ וכן נראה שהבינו כמה ראשונים דעיין ריטב"א שביאר שמתאש מכיון שהוא דבר שאין בו סימן ואין לו ביאור אלא כמו שכתבנו (וכן נראה שצריך לפרש לרמב"ם בפירוש המשנה שם).

⁷² אבל עיין גם במאירי ובט"ז (ר"ס סעיף ו') שטרחו לפרש שמסקנת הגמ' קיימת גם לשיטתנו דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש (ובפירוש הר"ש משאין וריב"ם⁷³ משמע שלא כדבריהם שפירשו המשנה לאב"י משום יאוש שלא מדעת) ולכאורה אין אנו צריכים לעוקימתא זו ולא הרגישו שממה שרבי הונא הוא בעל המימרא יש לומר שאינו תלוי במחלוקת שא"צ לומר סתם דר"ה דיבר שלא כהילכתא.

⁷³ ועיין רשב"א לקמן כ"ב ב' ד"ה והשתא דאיתותב בסוף דבריו דלאוקימתא זו אפשר שהברייתא מדברת רק במקום דלא שכיח בהמה וכלבים וכענין זה אומר הריטב"א שם שאפשר שצריך להעמיד במקום שאין שקצים ורמשים מצויין וכן כתב שם הר"ן דאירי במקום דלא שכיח כלבים ושקצים.

⁷⁴ ופירש "חזיתיהו ר"ל גבולם מלשון בית אבנים יחזה (איוב ח' ט"ז) ואם שאול עשינו חוזה (ישעיהו כ"ח ט"ו) ר"ל גבול שלא יעבור משם והלאה".

⁷⁵ וכן פירש הראב"ד בשטמ"ק את העניין אבל את הלשון פירש כמו הפירוש הראשון שמראה הזתים מוכיח שהוא מהעץ אבל פירש שזה רק לרבנותא אם נפל רחוק או שהתערב כאן בזיתים אחרים.

⁷⁶ ולכאורה דבריו צריכין עיון דאם חושב שימצא בעצמו שיקח גם אם לא ניכר שזה שלו דהרי אם בא מעלמא וודאי מותר ובדרך הפשט אפשר לומר דבאמת לפי הריב"ם⁷⁷ אין כאן צד נפילה מעוברי דרכים אלא מבעלי אילנות שונים ועוד שמה שחזותו מוכיח הוא רק לבעלים שמכיר פירותיו לפני ולפנים וממילה בזיתים ובחרובים אינם מתיאשים שכל אחד מכיר את שלו ולוקח אבל אדם בעלמא אינו מכיר ושוב מצאתי שכן פירש המהר"ל כאן את סוגיין.

⁷⁷ עיין תוס' שנראה שלא גרסו גם זה וגם חזותו מוכיח ביחד וע"ע שם מה שפירשו החילוק בין הלשונות לפנינו, ובכמה כתבי יד לא גרסו תוספת זו ואע"ג וכו'.

⁷⁸ בדפוס וינציה בול אינו וגם לא בכתבי היד.

⁷⁹ תוס' מביאים גירסה נמסת ומסבירים אותה כפירוש באות ב'.

⁸⁰ ולשיטת התוס' דעצם זה שהיא כאן זה מוכיח שהוא של הבעלים יש להסביר שמכיון שאין זה ברור מורים המוצאין התר לעצמם לקחת את זה.

⁸¹ ובכת"י וטיקן 115 גרסין כשיטה זו ולא ידיע אבל גם שם בכת"י עצמו יש הגהה המוחקת גירסה זו.

⁸² בשינוי קצת אבל כבר הביא בתו"פ שכתב הרשב"א בתשובותיו ח"א תתקס"ח והיינו דתניא בתוספתא ומייתי בריש פרק אילו מציאות.

⁸³ ומה שנקט התנא בדוג' זו פרש"י שעל יד הירדן היה יושב.

⁸⁴ והוספתי מדברי תר"פ שביאר הציור לרש"י.